

Riksdagsbeslutet om grundskolan

■ Efter en tvådagarsdebatt den 22—23 maj biträdde riksdagen genom sitt beslut ecklesiastikministerns förslag till reform av den obligatoriska skolan. Den nya grundskolan skall successivt genomföras under 1960-talet och 1970-talets båda första år. Riksdagsbeslutet innebar på de flesta punkterna bifall till ecklesiastikministerns propositioner. Här refereras särskilda utskottets utlåtanden rörande dessa propositioner. De refererade utskottspunkterna är lika med riksdagens beslut utom ifråga om disciplinfrämjande åtgärder, där en utskottsreservation om avslag segrade vid voteringarna.

● Utskottet föreslår riksdagen besluta att fr. o. m. den 1 juli 1962 införa en allmän kommunal obligatorisk skola, benämnd *grundskola*, med uppgift att i samarbete med hemmen främja elevernas allsidiga utveckling samt att därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter. Utskottet tillstyrker vidare k.m.:s förslag, att de föreslagna frivilliga tvååriga påbyggnaderna på grundskolan benämnes *fackskolor*.

Skolans mål, organisation och verksamhet

● Vad departementschefen förordad ifråga om skolans mål och uppgifter återger enligt utskottets mening på ett riktigt sätt väsentliga drag i syftet med den förestående reformen av vår obligatoriska skola och det bör ge god vägledning för skolans kommande verksamhet och utveckling.

Skolberedningen har så vitt utskottet kunnat finna ägnat frågan om skolans undervisning i livsåskådningsfrågor i allmänhet och inte minst i kristendomskunskap en ingående och omsorgsfull uppmärksamhet samt ett omfattande arbete. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen anfört och förordad i denna fråga.

● Utskottet har ingenting att erinra mot vad departementschefen anfört ifråga om skolans fortsatta utveckling och »en fortskridande skolreform», om läroplanen för grundskolan och om skolans inre arbete.

● Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till k.m.:t uttalar dels angelägenheten av att särskilda *disciplinfrämjande åtgärder* i skolan försöksvis vidtages och att därvid bl. a. prövas vad skolöversty-

relsen i sina petita för budgetåret 1962/63 föreslagit, dels hemställer, att k.m.:t senare inför riksdagen redovisar erfarenheterna härav. — Detta utskottsforstag avlogs av riksdagen.

● Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till k.m.:t måtte hemställa om ytterligare undersökningar om behovet av organiserad läxhjälp på högstadiet samt om därmed förenade praktiska och ekonomiska konsekvenser.

Differentieringsfrågan

Utskottet föreslår vidare bifall till k.m.:s förslag att på högstadiet skall finnas olika studievägar, på vilka undervisning meddelas i årskurserna 7 och 8 i ämnen, som är gemensamma för alla elever, och i olika tillvalda ämnen eller ämnesgrupper samt i årskurs på särskilda linjer.

Liksom skolberedningen och departementschefen har utskottet ingående diskuterat eventuell lokal beslutanderätt i differentieringsfrågan och därvid konstaterat, att det skulle innebära mycket betydande risker för att differentieringsdiskussionen genom en sådan åtgärd skulle flyttas över från rikspanet till en stor del av landets skolstyrelser och kommuner.

● Vad avser skolans *inhåll och utformning* tillstyrker utskottet propositionens förslag till läsårets längd om 39 veckor samt till lästidens omfattning på de olika årskurserna. Skolberedningens förslag i fråga om vissa ändringar i nu gällande ämnesbeteckningar biträdades av departementschefen och utskottet förutsätter att de tillämpas i det fortsatta arbetet med skolans och läroplanens utformning.

● Vad gäller *veckotimidens fördelning på ämnen*, bör det enligt utskottets uppfattning ankomma på k.m.:t att, inom ramen för det totala antalet lektioner per vecka liksom antalet och karaktären i stort av tillvalsgrupper och linjer på högstadiet samt enligt av riksdagen godkända allmänna grunder och övriga riktlinjer för den obligatoriska skolan, besluta om

frågor rörande läroplanen med tillämpningar.

● Obligatorisk undervisning i *engelska* som första främmande språk skall påbörjas i årskurs 4 i alla normalklasser. Vad departementschefen anfört och förordad i fråga om *gruppuppdelning* eller s.k. *förstärkningsanordningar* i grundskolan föranleder ingen utskottets erinran.

Ifråga om möjligheterna till *frivillig instrumentalmusik och körsång* i grundskolan ansluter sig utskottet till departementschefens förslag. Likställigheten med realskolan bör innebära att medelstilldelningen till varje skola räknas på antalet elever på högstadiet i takt med övergången till grundskola.

● Förslaget om *grundskolan och anslutande skolformer* tillstyrker utskottet. Vad departementschefen angivit som riktlinjer för samorganisering av grundskolans högstadium och fackskola respektive gymnasium godtas. SÖ:s initiativ att genom utarbetande av schemaförslag m. m. ge kommuner och skolledare hjälp i organiserandet av arbetet i olika slag av skolor hälsas med tillfredsställelse.

Klassföreståndarskapet

Utskottet understryker nödvändigheten av ingående försök till lösande av klassföreståndarfrågan. De bör bedrivas i kommuner med skiftande storlek och med i övrigt så varierande förutsättningar att representativa erfarenheter erhålles. I den mån försöken kan förläggas till kommuner, som erhåller tillstånd att redan höstterminen 1962 övergå till grundskolans läroplan i årskurs 7 bör det kunna öka värdet av gjorda erfarenheter.

● De uttalanden och förslag som departementschefen gjort om *studie- och yrkesorienteringen* synes utskottet väl ägnade att främja en önskvärd utveckling på området och utskottet understryker värdet av ett gott och förtroendefullt samarbete med näringslivet.

● Utskottet tillstyrker bifall till motioner om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för alla elever i grundskolan.

● Utskottet tillstyrker en översyn av sambandet mellan grundskola och yrkeskola.

Elevantalet i klasserna

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag ifråga om sänkningen av antalet elever i klasser och grupper. Särskilt framhåller man värdet av att delningsunderlaget — på sätt som förordas i propositionen — skall utgöras av »skolenheten», en anordning som otvivelaktigt medför en god anpassning av kommande bestämmelser till kommuner av varierande storlek.

TfSL hänvisar i övrigt till tidigare utförliga artiklar i skolfrågan. Skolberedningens huvudbetänkande återgavs i nr 19/1961, ecklesiastikminister Edemans proposition redovisades i nr 8/1962 och partiernas syn på grundskolepropositionen publicerades i nr 11/1962.

● *Utskottet* ansluter sig till vad departementschefen förordar i frågor rörande betygsättning, flyttning och understycker särskilt kompetensfrågorna.

● *Fackskolorna* bör i princip vara kommunala men *utskottet* förutsätter att k.m:t, då skäl därtill föreligger, skall äga medge att de får upprättas även av annan huvudman. Riksdagen bör snarast beredas tillfälle att taga ställning till fackskolornas mer definitiva utformning.

● Förslaget om avveckling av den praktiska realskolan och kommunala flickskolan står i nära samband och i god överensstämmelse med reformförslaget i övrigt. *Utskottet* tillstyrker vad departementschefen sagt och förordar ifråga om den successiva avvecklingen av dessa skolformer.

● Vid utarbetandet av olika intagnings- och meritvärdesbestämmelser bör man regelmässigt söka ange *folkhögskolutbildningen* som ett alternativt likvärdigt med motsvarande eller likartad fackskoloutbildning.

● *Utskottet* ansluter sig till vad departementschefen förordar ifråga om *privata skolor*.

● *Utskottet* ställer sig positivt till Sveriges radios initiativ till radioundervisning i engelska i fjärde årskursen.

● K.m:ts förslag ifråga om avvecklingen av Sö:s försöksavdelning och viss omorganisation i övrigt av överstyrelsen i samband härmed tillstyrkes av *utskottet*. Vad departementschefen anfört och förordar i fråga om värdet och nödvändigheten av en allsidig upplysnings- och informationsverksamhet finner *utskottet* välgrundat.

● Vad departementschefen förordar ifråga om skolhälsovården, skolpsykologverksamheten, skolkuratorverksamheten och studiehjälpen för eleverna på grundskolans högstadium föranleder ingen erinran från *utskottets* sida.

SKOLUTSKOTTET IN PLENO. Sittande fr. v. hrr Martin Widén, Ernst Olsson, Thure Dahlberg, Rolf Kaijser, Lars Larsson, Erik Källqvist, fru Alva Myrdal, ordföranden Emil Näsström, vice ordf. Gunnar Helén, hr Stellan Arvidson, fru Mary Holmqvist, fröken Eva Karlsson, hrr Johannes Blidfors, Carl-Eric Johansson i Södertälje och Thorvald Källstad. Stående fr. v. huvudsekreteraren undervisningsrådet Jonas Orring, hrr Uno Hedström och Hjort, fröken Dagmar Ranmark, hrr N. Nestrup, Hans Nordgren och Einar Haeggblom, fru Elvira Holmberg, sekreterare Morgan Abrahamsson samt hrr Sven Ekström och Henning Carlsson.

Skolans befattningshavare

K.m:ts förslag i fråga om tjänstebenämningen på de olika lärarkategorierna och om lärarkategoriernas allmänna stadietillhörighet och tjänstgöringsområden tillstyrkes av *utskottet*.

Ifråga om vidareutbildade folkskollärare m. m. biträder *utskottet* vidare vad departementschefen anfört och förordar beträffande denna lärargrupp som ett reguljärt inslag i högstadiets lärarkår, andelen av lärarna i läroämnena som skall utgöras av vidareutbildade folkskollärare respektive adjunkter, de båda lärarkategoriernas fördelning över landet samt inrättandet av ordinarie tjänster i Ao 19 för gymnasieingenjörer respektive gymnasieekonomer med särskild pedagogisk utbildning.

I viss anslutning till skolberedningens förslag men med avvikelser från vad departementschefen förordar hemställs i motionerna I: 603 och II: 716 att ordinarie tjänster i Ao 19 redan fr. o. m. nästa budgetår får inrättas vid sådana realskolor, som senare kommer att ersättas med högstadium. *Utskottet*, som avstyrker bifall till motionerna, förutsätter att k.m:t och skolöverstyrelsen framdeles, då vid dessa skolor nu befintliga tjänster i Ae 19 på grund av ändringar i kommunens skolororganisation skall ersättas av tjänster med ordinarie innehavare, särskilt beaktar de ifrågavarande lärarnas föregående tjänstgöring inom skolväsendet i kommunen.

En folkskollärare kan enligt gällande bestämmelser förvärva behörighet till tjänst i lönegrad Ao 19 — vilken enligt k.m:ts av *utskottet* tillstyrkta förslag i fortsättningen bör benämnas ämneslärare (i lönegrad Ao 19) — efter endera av två vägar antingen genom akademiska studier jämte vissa kompletterande kurser eller genom studier vid av skolöverstyrelsen anordnade vidareutbildningskurser. Departementschefen uttalar nu i propositionen, att han finner det naturligt att det allmänna, som har att svara för lärarförsörjningen vid våra skolor, utnyttjar föreliggande förutsättningar att i möjligaste mån styra lärartillförseln efter behovet i skilda ämnen eller ämnesgrupper. Departementschefen förordar därför, att skolöverstyrelsen, vid anordnande av vidareutbildningskurser för folkskollärare, så långt möjligt beaktar den brist på lärare med matematisk-naturvetenskaplig utbildning som finns och den förbättrade tillgång på lärare i andra ämneskombinationer, som — så vitt nu kan bedömas — kommer att erhållas. Vidareutbildningskurser bör sålunda enligt departementschefens uppfattning regelmässigt och om inte särskilda skäl föranleder undantag ej anordnas i ämneskombinationer där genom annan utbildning god tillgång på lärare kan förväntas. *Utskottet* ansluter sig till denna uppfattning.

I personalorganisationernas yttranden över skolberedningens betänkanden intar

spörsmålen om *lärarnas undervisningsskyldighet och allmänna åligganden* en framträdande plats. *Utskottet*, som ansluter sig till vad departementschefen därutinnan anfört och förordat, har med intresse noterat hans uttalande om att en förutsättningslös och allsidig arbets- och funktionsundersökning på undervisningens område nu skall företagas. Även om genomförandet av en sådan undersökning kan förväntas bjuda

Läro- och lärarutbildningen utreds

Önskemålen om en mer fullständig utredning av spörsmålen om vår skolas *läro- och lärarutbildning* från såväl kvalitativ som kvantitativ synpunkt kan tillgodoses genom departementschefens i propositionen uttalade avsikt att vidga 1960 års läro- och lärarutbildningssak-kunnigas uppdrag, anser *utskottet*.

Den obligatoriska skolan kommer fullt genomförd att omfatta inemot en miljon elever och antalet lärare på olika stadier och i olika ämnen blir av naturliga skäl mycket stort: mer än 50.000 lärare av olika kategorier. Enbart kåren av lärare i läro- ämnen på grundskolans högstadium kommer att omfatta mer än 12.000 lärare, en kår som numerärt vida överstiger t. ex. hela den nu aktiva svenska läkarkåren.

Utskottet, som sålunda räknar med att den förestående omprövningen av läro- och utbildningen blir så genomgripande som erfordras med hänsyn till skolans behov, vill erinra om att åtskilliga skolans önskemål härvidlag synes förutsätta, att man vid läro- och utbildningen söker sig fram efter nya linjer obunden av hittillsvarande tradition, en sak som för övrigt redan skolberedningen antytt.

För lärarnas i läroämnen del t. ex. synes i vid mening pedagogiska skäl tala för behovet av en lärarexamen med ett större antal undervisningsämnen än vad som nu vanligen förekommer. Detta torde i sin tur förutsätta en omprövning i fråga om den tid som kan avdelas för varje ämne, vilket vid en för skolans ändamål upplagd utbildning torde kunna genomföras med bibehållen eller i vissa avseenden t. o. m. höjd kunskapsstandard för läraren. Inom utbildningstiden måste utrymme också finnas för att ge de blivande lärarna utbildning i alla de principiella och tekniska frågor av olika slag, som erfordras för att en lärare av i dag skall kunna sägas vara välutbildad.

Det torde inte kunna undvikas att man vid övervägande av alla dessa spörsmål ibland finner att man bör söka sig fram på andra vägar än de hittillsvarande och stanna inför andra organisatoriska lösningar än de traditionella, vilket i så fall bör kunna ske med tillbörligt beaktande av andra utbildnings- och verksamhetsområdens intressen. Naturligtvis bör heller inte en ny utbildningsform väljas om man ge-

på mycket stora svårigheter bör den kunna ge värdefulla uppslag och idéer till rationaliseringar och den bör därför, som departementschefen framhåller, jämväl betraktas som ett medel för konstruktiva förändringar och förbättringar på skolans område.

● *Utskottet* tillstyrker k. m.:s förslag om viss förstärkning av tillsynsläro- och lärarutbildningen.

nom förändringar i och förbättringar av en bestående och under dess positiva medverkan kan nå samma eller likvärdigt resultat i fråga om den reformerade läro- och utbildningen.

● Frågan om *lärarnas fortbildning* bör ägnas stor uppmärksamhet under de närmaste åren, likaså en intensifiering av den genom läro- och utbildningsnämnderna bedrivna studie- och kursverksamheten.

Med instämmande i departementschefens uttalanden ifråga om övergången till den nya skolordningen fr. o. m. läsåret 1964/65 framhåller *utskottet* att den nya högstadiorganisationen i dess helhet kommer att tillämpas i ett betydande antal kommuner, som då följer grundskolans läroplan, bl. a. i kommuner som i många fall inte deltagit i den tidigare försöksverksamheten.

Det är angeläget att i synnerhet de lärare i dessa kommuner, vilka saknar erfarenhet av den delvis nya undervisningssituation, som de ställs inför, fram till nämnda tidpunkt och inom fortbildningsverksamhet av olika slag beredes möjlighet till studier och diskussion av den undervisningsmetodik, som den nya läroplanen syftar till att åstadkomma.

Enligt *utskottets* mening är det särskilt angeläget, att vid de högstadier där principen om sammanhållna klasser första gången tillämpas avlämnande och mottagande lärare för tillgång till sådan fortbildning i metodiska och liknande frågor som motionärerna åsyftar eller annan jämförbar fortbildning, som kan komma att anordnas av skolmyndigheterna eller med stöd av dessa.

Utskottet, som för budgetåret 1962/63 tillstyrker k. m.:s förslag förutsätter därför, att en successiv utbyggnad kommer till stånd under kommande budgetår i den takt de personella och ekonomiska resurserna medger. Det torde närmast böra ankomma på skolöverstyrelsen att planlägga denna utbyggnad av fortbildningsverksamheten.

● De av SÖ föreslagna s. k. *reaktiveringskurser* i syfte att till lärobanan införa och återföra personer med lärarduglig utbildning men vilka på grund av annan verksamhet under senare år saknar aktuell kontakt med yrket tillstyrkes av *utskottet*,

som också ansluter sig till anordning med s. k. *decentraliserad, akademisk ett-betygsutbildning* i ämnena matematik, fysik och kemi samt i andra hand i ämnena nationalekonomi och statskunskap.

Skolbyggnadskvoten

● Den kraftiga höjningen av *skolbyggnadskvoten* föranleder ingen erinran. *Utskottet* förutsätter att vid varje tidpunkt alla ansträngningar görs för att tillgodose skolans behov av ändamålsenliga lokaler. Skulle det vidare trots målsättningen för den ekonomiska politiken bli en tillfällig konjunkturedgång, synes statsmakterna med fördel kunna möta en sådan bl. a. genom ytterligare ökade insatser på skolbyggnadens område. *Utskottet* har med tillfredsställelse noterat uppgiften om den beredningsplanering i detta avseende, som igångsatts av arbetsmarknadsstyrelsen och de berörda skolmyndigheterna.

Reservationer

31 reservationer har avlämnats till avdelning I i *utskottets* utlåtande över propositionen om grundskolan.

Hr *Kaijser* och fröken *Karlsson*:

Alternativkurser i ett större antal ämnen än som i propositionen föreslagits, däribland även i orienterings- och övningsämnen. Skolcheferna skall äga rätt att i den utsträckning som kan vara påkallad av praktiska och pedagogiska skäl föra samman eleverna i högstadiets sjunde resp. åttonde årskurs i klassavdelningar på grundval av elevernas fria val av ämnen och alternativkurser.

Den föreslagna relativa betygsättningen bör inte genomföras. Betygsättningen i grundskolan bör ske med utgångspunkt från klart definierade kursfordringar. Erfarenheterna från grundskolans utbyggnad och från den fortskridande skolreformen bör kontinuerligt samlas, analyseras och redovisas regelbundet.

Hrr *Källqvist*, *Kaijser*, *Torsten Andersson*, *Widén*, *Helén*, fröken *Karlsson*, hrr *Larsson* i Hedenäset och *Källstad*:

Under 1960-talet bör genomföras en successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1970/71 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever.

Hrr *Torsten Andersson*, *Källqvist*, *Widén*, *Larsson* i Hedenäset, *Helén* och *Källstad*:

Linje i årskurs 9 må vid mindre högstadier inrättas, då minst 9 elever anmält sig till linje ifråga, om årskursens sammanlagda elevantal utgör 60 eller mindre, då minst 10 elever anmält sig om årskursernas sammanlagda elevantal utgör 66–70.